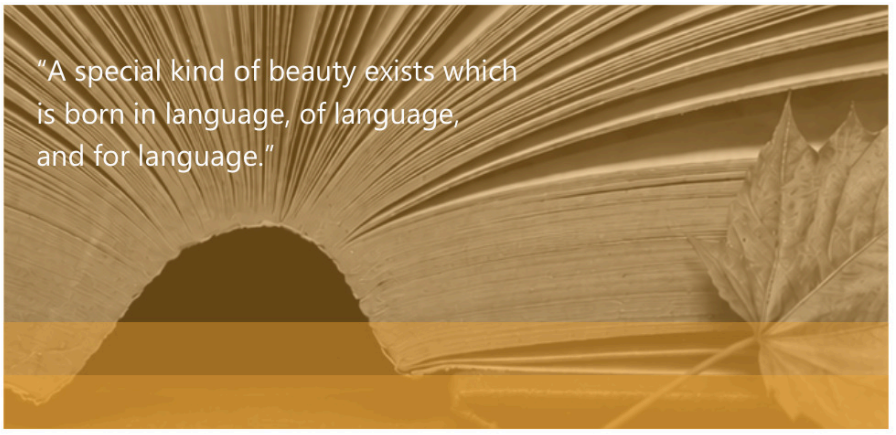
VOLUME 10, OCTOBER 2026
ISSN: 3060-4958

The Lingua Spectrum

UZBEKISTAN STATE WORLD
LANGUAGES UNIVERSITY

MORE INFO:

www.lingvospektr.uz

t.me/thelinguaspectrum

Jalolova G.M.	Structural-semantic classification and etymological layers of astrological vocabulary in English and Uzbek	146
Abduxakimova G.	A Lexico-Semantic Comparative Analysis of Euphemisms Related to the Body, Health and Private Life in Contemporary English and Uzbek Media Discourse (Social Media, Online News and Blogs)	153
Dalieva M.Kh.	Lexical and pragmatic features of English-language media headlines: a corpus study of world health organization news releases	161
Baynazarov Z.M.	Language policy in the Timurid period and the status of the Turkic language	169
Im S.B.	Gallicisms and the Ways They Entered the Russian Language	181
Im S.B.	Karamzin as the Creator of the French Culture of Sensibility in the Russian Language	189
Siddikova F.O.	The representation of hospitality in English and Uzbek: A Comparative Linguocultural Analysis	195
Sadinova M.A.	Binary conceptual oppositions in the linguistic worldview: The life – death model	204
Umarova J.Zh.	Evaluative Language and Metaphor in Museum Discourse: Assessing AI-Based Analysis of the Savitsky Museum Catalogue	228
Xojanov Sh.B.	The study of phraseological units based on modern linguistic theories in K. Karimov's novel "Agabiy"	239
Azimova D.A.	The System of Non-Canonical Antonym Pairs in English Presidential Speeches and Proverbs (Non-Canonical Antonyms as Powerful Rhetorical Instruments)	246
Nasirova R.A.	Phraseological and Paremiological Conceptualization of Moral Values in English and Uzbek	254
Kambarova M.A.	Universal and National-Specific Features in English and Russian Proverbs (based on Proverbs about Homeland)	260
Djalilov M.M.	Neologisms and abbreviations: the interaction of word-formation processes in modern linguistics	267
Sabirova B.U.	The lexical-semantic analysis of Uzbek pragmalinguistic terms "lingvistik kontekst, vaziyat konteksti, ijtimoiy konteks va kognitiv kontekst"	273
Karimova Z.G'.	Illocutionary features of modal and interjection word-sentences in typologically different languages	282
Borisova Ye.V.	Linguistic representation of blame and responsibility in public corporate apologies	289
Yahyaeva E.V.	Vocative words and vocative sentences in Azerbaijani	301
Musayeva S.	Structural and semantic features of phraseological units in the form of word combinations and sentences in Azerbaijani	310

The Lingua Spectrum
Volume 10, October 2026

A Lexico-Semantic Comparative Analysis of Euphemisms Related to the Body, Health and Private Life in Contemporary English and Uzbek Media Discourse (Social Media, Online News and Blogs)

Abduxakimova Gulnoza
nozahakimova03@gmail.com
English language teacher,
Jizzakh State Pedagogical University

Annotation *This article examines the lexico-semantic characteristics of euphemisms referring to the body, health, and private life in contemporary English and Uzbek media discourse, with particular attention to social media, online news, and blogs. The research adopts a theoretical, qualitative comparative approach informed by studies of taboo language, face, politeness, and conceptual metaphor. Selected illustrative expressions are classified according to semantic field, formation mechanism, and pragmatic function. The analysis considers metaphor, metonymy, periphrasis, borrowing, and graphic modification, including forms associated with digital platform communication. The comparison suggests that both languages employ similar linguistic resources to mitigate sensitive meanings, protect interpersonal relationships, and negotiate socially acceptable expression. At the same time, the selected Uzbek examples foreground respect, family relationships, and religiously informed conventions, while some English examples reflect inclusive language and platform-related avoidance strategies. Because the study does not use a systematically sampled corpus, its findings are interpretive rather than statistical and identify directions for future empirical investigation.*

Keywords *Euphemism, dysphemism, media discourse, lexico-semantic analysis, politeness, conceptual metaphor, algospeak, comparative linguistics*

Zamonaviy ingliz va o‘zbek media diskursida (ijtimoiy tarmoqlar, onlayn OAV va bloglar) tana, sog‘liq va shaxsiy hayotga oid evfemizmlarning leksik-semantik chog‘ishtirma tahlili

Abduxakimova Gulnoza
nozahakimova03@gmail.com
Ingliz tili o‘qituvchisi,
Jizzax davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya *Mazkur maqolada zamonaviy ingliz va o‘zbek media diskursida tana, sog‘liq hamda shaxsiy hayotga oid evfemizmlarning leksik-semantik xususiyatlari chog‘ishtirma yondashuv asosida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot ijtimoiy tarmoqlar, onlayn nashrlar va bloglarda uchrashi mumkin bo‘lgan tipik ifodalarning nazariy talqiniga qaratilgan. Ilmiy asos sifatida til tabusi, ijtimoiy yuz, muloyimlik va konseptual metafora haqidagi qarashlardan foydalaniladi. Tanlangan misollar semantik maydonlari, hosil bo‘lish usullari va pragmatik vazifalari bo‘yicha tavsiflanadi. Metafora, metonimiya, perifraz, o‘zlashma hamda raqamli muhitga xos grafik o‘zgartirish shakllari alohida tahlil qilinadi. Qiyoslash ikki tilda ham nozik ma’nolarni*

yumshatish, suhbatdosh obro'sini saqlash va nutqiy me'yorlarga moslashish uchun o'xshash lingvistik vositalar mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, o'zbekcha misollarda hurmat, oilaviy qadriyatlar va diniy tasavvurlar, ayrim inglizcha misollarda esa inklyuziv ifodalash hamda platforma cheklovlariga moslashish motivlari ko'zga tashlanadi. Maqola maxsus tuzilgan statistik korpusga asoslanmagani sababli natijalar miqdoriy umumlashma emas, balki nazariy kuzatish sifatida talqin etiladi. Ushbu tahlil kelgusida haqiqiy media matnlari asosida korpus tadqiqotlarini tashkil etish uchun yo'nalish belgilaydi.

Kalit so'zlar *Evfemizm, disfemizm, media diskurs, leksik-semantik tahlil, muloyimlik, konseptual metafora, algospeak, chog'ishtirma tilshunoslik*

Лексико-семантический сопоставительный анализ эвфемизмов, связанных с телом, здоровьем и личной жизнью, в современном английском и узбекском медиадискурсе (социальные сети, онлайн-СМИ и блоги)

Абдухакимова Гулноза
nozahakimova03@gmail.com
Преподаватель английского языка,
Джизакский государственный
педагогический университет

Аннотация *В статье рассматриваются лексико-семантические особенности эвфемизмов, обозначающих тело, здоровье и личную жизнь, в современном английском и узбекском медиадискурсе, включая социальные сети, интернет-издания и блоги. Исследование основано на теоретическом и качественном сопоставительном подходе с опорой на концепции языкового табу, социального лица, вежливости и концептуальной метафоры. Отобранные иллюстративные единицы распределяются по семантическим группам, способам образования и прагматическим функциям. Рассматриваются метафора, метонимия, перифраза, заимствование, а также графическое видоизменение слов в цифровой коммуникации. Сопоставление позволяет предположить, что оба языка используют сходные средства смягчения социально чувствительных значений, поддержания уважительного общения и регулирования речевой уместности. Вместе с тем в приведённых узбекских примерах заметны семейные ценности, уважение и религиозно окрашенные нормы, тогда как отдельные английские примеры связаны с инклюзивной речью и ограничениями интернет-платформ. Поскольку специально сформированный репрезентативный корпус в работе не анализировался, результаты носят интерпретативный характер и не позволяют делать количественные выводы о частотности рассматриваемых единиц. Полученные наблюдения уточняют перспективы дальнейшего эмпирического исследования в сопоставительной лингвистике и прагматике цифрового общения.*

Ключевые слова *Эвфемизм, дисфемизм, медиадискурс, лексико-семантический анализ, вежливость, концептуальная метафора, алгоспик, сопоставительная лингвистика*

Kirish

Evfemizm noqulay, ijtimoiy jihatdan sezgir yoki tabu hisoblangan tushunchalarni bilvosita va yumshoqroq ifodalashga xizmat qiluvchi leksik-pragmatik vositadir. Tana, kasallik, o'lim, homiladorlik va shaxsiy hayot bilan bog'liq mavzularda evfemik birliklarning tanlanishi nutqiy vaziyat, adresat va madaniy me'yorlarga bog'liq. Raqamli kommunikatsiya rivojlanishi bilan mazkur birliklar ijtimoiy tarmoqlar, onlayn nashrlar va bloglardagi ommaviy diskursda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Media diskursi evfemizmlar qo'llanishining o'ziga xos sharoitini yuzaga keltiradi. Bunday matnlar turli yosh, ijtimoiy tajriba va madaniy qarashlarga ega auditoriyaga yo'naltiriladi, yozma shaklda saqlanadi va qayta tarqatiladi. Ayrim platformalarning kontentni moderatsiya qilish mexanizmlari esa muayyan mavzularni bilvosita ifodalovchi yangi shakllar paydo bo'lishiga ta'sir qilishi mumkin. O'zbek tilidagi media muloqotida an'anaviy odob me'yorlari bilan global internet kommunikatsiyasi usullari o'zaro kesishadi.

Shu sababli maqolaning maqsadi zamonaviy ingliz va o'zbek media diskursida tana, sog'liq va shaxsiy hayotga oid evfemizmlarni leksik-semantik jihatdan chog'ishtirib, ularning umumiy va o'ziga xos tomonlarini nazariy asosda ko'rsatishdir. Buning uchun quyidagi vazifalar qo'yildi: evfemizmning nazariy talqinlarini umumlashtirish; evfemizmlarning hosil bo'lish usullarini aniqlash; uchta asosiy semantik maydonni (tana, sog'liq, shaxsiy hayot) ikki til materialida solishtirish; media muhitining evfemizatsiyaga ta'sirini tavsiflash.

Adabiyotlar sharhi

1. **Evfemizm va disfemizm**

Evfemizm qadimgi yunoncha *eu* (yaxshi) va *pheme* (gap, nutq) so'zlaridan olingan bo'lib, "yaxshi gapirish" degan ma'noni bildiradi. Zamonaviy tilshunoslikda uni keng qabul qilingan ta'rifda "tabu yoki yoqimsiz tuyuladigan tushunchani yumshoqroq, kamroq xavfli yoki ijtimoiy jihatdan maqbulroq so'z bilan ifodalash" deb tushunish mumkin. Allan va Burridge evfemizmni "yuz"ni saqlash vositasi sifatida talqin qiladi. Ularning fikricha, odam o'zining ham, suhbatdoshining ham obro'sini xavf ostiga qo'ymaslik uchun muayyan so'zlardan qochadi. Bu yerda evfemizmning qarama-qarshi qutbi ham muhim: disfemizm, ya'ni ataylab qo'pol, haqoratomuz yoki keskin ifoda. Bir tushunchaning o'zi vaziyatga qarab evfemizm yoki disfemizm bilan berilishi mumkin va tanlov ko'pincha so'zlovchining maqsadiga bog'liq bo'ladi (Allan & Burridge, 1991; Allan & Burridge, 2006).

Allan va Burridge evfemizm uchun "X-hukm" tushunchasini ham kiritgan. Ya'ni, so'zning o'zi emas, uning ma'lum kontekstda "odobsiz" yoki "xavfli" deb baholanishi muhim. Shuning uchun evfemizmlarni lug'at ro'yxati sifatida emas, kontekstga bog'liq hodisa sifatida o'rganish kerak (Allan & Burridge, 2006).

2. **Muloyimlik va "yuz" nazariyasi**

Goffman "yuz" (face) tushunchasini ijtimoiy muloqotning markaziy elementi sifatida ilgari surgan. Odam o'zi uchun ham, boshqalar uchun ham ma'lum bir "obro'li tasvir"ni saqlashga intiladi. Braun va Levinson bu g'oyani muloyimlik nazariyasiga aylantirib, "ijobiy yuz" (e'tirof etilish istagi) va "salbiy yuz" (erkinlik, tazyiqdan holi bo'lish istagi) ni farqlagan. Muloyimlik strategiyalari yuzga

tahdid soluvchi harakatlarni yumshatishga xizmat qiladi. Kasallik, semizlik, qarilik yoki shaxsiy hayot haqida to‘g‘ri gapirish aynan shunday tahdidlardan biri bo‘lishi mumkin. Leech esa muloyimlik tamoyilini nutq muloqotining umumiy tamoyillari bilan bog‘lab, xushmuomalalik maksimalarini ta’riflagan. Evfemizm shu nuqtai nazardan “yumshatuvchi” vosita sifatida talqin qilinadi (Goffman, 1967; Brown & Levinson, 1987; Leech, 1983).

3. **Konseptual metafora**

Evfemizmlarning katta qismi metafora asosida tug‘iladi. Lakoff va Jonson metaforani shunchaki bezak emas, tafakkur usuli deb ko‘rsatgan: bir sohani (nishon soha) boshqasi (manba soha) orqali tushunamiz. O‘lim “sayohat”, kasallik “jang”, homiladorlik “kutish” kabi tasavvurlar orqali beriladi. Bu nazariya ikki tildagi evfemizmlarni chog‘ishtirishda ayniqsa qulay, chunki mushtarak konseptual metaforalar ham, madaniyatga xos metaforalar ham aniq ko‘rinadi (Lakoff & Johnson, 1980).

4. **Evfemizmning dinamikasi**

Evfemizm vaqt o‘tishi bilan “eskiradi”. Yangi, yumshoq so‘z tez orada yoqimsiz tushuncha bilan chambarchas bog‘lanib qoladi va o‘zi ham tabuga aylanadi, shunda yana yangi evfemizm kerak bo‘ladi. Bu hodisa “evfemizm aylanasi” (euphemism treadmill) deb yuritiladi; uni Burridge til o‘zgarishi kontekstida tahlil qilgan. Rus tilshunosligida esa Krisin zamonaviy rus nutqidagi evfemizmlarni ijtimoiy-madaniy omillar bilan bog‘lab o‘rgangan. Bu qarashlar bizga evfemizmni qotib qolgan birlik emas, doimo harakatdagi hodisa sifatida ko‘rishga yordam beradi (Burridge, 2012; Крысин, 1994).

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot nazariy va sifat jihatdan chog‘ishtirma yondashuvga asoslanadi; alohida tuzilgan va miqdoriy tahlil qilingan media korpusidan foydalanilmagan. Tavsifiy-tahliliy, chog‘ishtirma, leksik-semantik maydon hamda komponent tahlili elementlari qo‘llandi. Ingliz va o‘zbek tillaridagi misollar nazariy tasnifni namoyish qilish uchun tanlangan illustrativ birliklar hisoblanadi. Ular asosida muayyan birliklarning ishlatilish chastotasi, tarixiy o‘zgarishi yoki platformalar bo‘yicha tarqalishi haqida umumlashtiruvchi empirik xulosa chiqarilmaydi.

Evfemizmlarning hosil bo‘lish usullarini tasniflashda Warren va Allan hamda Burridge yondashuvlari asos qilib olindi. Ularga ko‘ra evfemizm asosan quyidagi yo‘llar bilan yasaladi: metafora va metonimiya, perifraz (aylanma ifoda), o‘zlashma (chet yoki “ilmiy” so‘z), qisqartma va yaxlit bo‘lmagan shakllar, umumlashtirish hamda fonetik o‘zgartirish (Warren, 1992; Allan & Burridge, 2006).

Natijalar: tana bilan bog‘liq evfemizmlar

Tana semantik maydoni ikki tilda ham eng “sezgir” sohalardan biridir, chunki bunda jismoniy nuqson, tabiiy ehtiyojlar va jinsiy a’zolar haqida gap boradi.

Ingliz tilidagi media diskursda tana vazni va tashqi ko‘rinish masalasi alohida o‘rin tutadi. *Fat* (semiz) so‘zi o‘rniga *curvy*, *plus-size*, *full-figured*, *big-boned* kabi birliklar ishlatiladi. Bunda ijobiy baho beruvchi komponent oldingi o‘ringa chiqadi: semantik jihatdan “ortiqcha” emas, “kelishgan shakl” ta’kidlanadi. Shu bilan birga so‘nggi yillardagi *body positivity* harakati ba’zi blogerlarni aksincha, *fat* so‘zini “qaytarib olish”, ya’ni neytral va hatto faxrli tarzda ishlatishga undamoqda. Bu hol evfemizm va disfemizm chegarasi qanchalik harakatchan ekanini ko‘rsatadi.

O‘zbek tilida ham o‘xshash yumshatish kuzatiladi: *semiz* o‘rniga *to‘laroq*, *dumbul*, *tanasi bor*, *kelishgan*, *gavdali*. Tana a’zolari bilan bog‘liq tabuda esa ko‘proq perifraz va umumiy so‘zlar uchraydi: *hojatxona* o‘rniga *tashqariga chiqish*, *qo‘l yuvishga borish*, *kerakli joy*. Ingliz tilidagi *restroom*, *powder room*, *to use the facilities* ham huddi shu tamoyilga tayanadi: joyning vazifasi emas, uning “odobli” tasviri nomlanadi. Jinsiy a’zolar uchun ikki tilda ham tibbiy atamalar yoki bolalarcha so‘zlar (*private parts* va o‘zbekcha *uyat joyi*, *o‘sha joyi*) ishlatiladi. Qiziq tomoni shundaki,

o‘zbek tilidagi *uyat* so‘zining o‘zi tushunchani nomlamasdan, unga ijtimoiy baho beradi, ya’ni tabu bevosita til birligining ichiga kirib qolgan.

Hayz ko‘rish masalasida ham tafovut ko‘rinadi. Ingliz media muhitida ayollar sog‘lig‘iga bag‘ishlangan ko‘plab blog va kanallarda bu mavzu ochiq muhokama qilinadi, shu bilan birga *that time of the month*, *Aunt Flo* kabi hazilomuz evfemizmlar ham saqlanib qolgan. O‘zbek tilidagi ommaviy matnlarda esa *oyoq-qo‘li ostida*, *ayollik kunlari*, *kunlari kelgan* kabi ifodalar uchraydi, ochiq atama ko‘pincha tibbiy yoki tarbiyaviy kontekstga siqib qo‘yiladi. Bu farq til tizimidan ko‘ra ko‘proq madaniy me’yorga bog‘liq.

Sog‘liq va kasallik evfemizmlari

Sog‘liq semantik maydoni ikkita yirik qismga bo‘linadi: kasallik va o‘lim.

Kasallik nomlari ikki tilda ham “jangovar” metafora bilan qoplanadi. Ingliz tilidagi *battle with cancer*, *fighting illness*, *lost her battle* ifodalari Lakoff va Jonson ko‘rsatgan “kasallik – jang” konseptual metaforasining tipik namunalaridir. Bunda kasal odam “jangchi”, kasallik “dushman”ga aylanadi. Bu metafora yumshatadi, ammo uning boshqa tomoni ham bor: kasallikdan tuzalmagan odam “yutqazgan” bo‘lib qoladi. Shuning uchun ba’zi mualliflar uni tanqid qiladi, bu evfemizmning ham ijobiy, ham salbiy ta’siri borligini ko‘rsatadi (Lakoff & Johnson, 1980).

O‘zbek tilida saraton kabi og‘ir kasalliklar ko‘pincha nomlanmaydi: *yomon kasallik*, *og‘ir dard*, *o‘sha kasal*, *dardga chalingan*. Bu yerda tabu ancha kuchli, chunki xalq tasavvurida kasallikni to‘g‘ridan-to‘g‘ri nomlash uni “chaqirish” bilan bog‘lanadi. Shuning uchun nomsizlik, ya’ni nomni umuman aytmaslik asosiy strategiyaga aylanadi. Ijtimoiy tarmoqlarda esa bu holat o‘zgarmoqda: bemorlar o‘z tajribasini ochiq yozmoqda, *saraton* so‘zi esa ommaviy muhokamada tobora tez-tez ishlatilmoqda. Ruhiy salomatlik masalasida ham shunday: *depressiya* va *tashvish* kabi atamalar bloglarda keng tarqalmoqda, biroq kundalik so‘zlashuvda hanuz *kayfiyati yo‘q*, *ruhi tushgan*, *asabiy* kabi yumshoq ifodalar ustun.

Ingliz tilida ruhiy sog‘liq atrofida esa aksincha, atamalar “tibbiylashmoqda” va ayni paytda yumshatilmoqda: *mental health day*, *struggling*, *not in a good place*, *on the spectrum*. Bu ifodalar kasallik nomini aytmaslik bilan birga, odamni “bemor”dan ko‘ra “qiyinchilikdagi inson” sifatida ko‘rsatadi.

O‘lim eng ko‘p evfemizatsiyalanadigan tushunchalardan biridir. Ingliz tilida *pass away*, *pass on*, *depart*, *lose someone*, *no longer with us*, o‘zbek tilida *vafot etdi*, *olamdan o‘tdi*, *hayotdan ko‘z yumdi*, *oxiratga safar qildi*, *Allohning rahmatiga qovushdi*, *ajali yetdi*. Ikki tilda ham o‘lim “sayohat” yoki “ketish” sifatida tasvirlanadi, ya’ni “o‘lim – yo‘l” metaforasi mushtarak. Tafovut esa dunyoqarashda: o‘zbek ifodalarida diniy komponent (*Alloh*, *oxirat*, *rahmat*) kuchli, ingliz tilining zamonaviy media diskursida esa dunyoviy, ya’ni “biz bilan endi yo‘q” kabi ifodalar ko‘proq. Ijtimoiy tarmoqlarda “ta’ziya” postlarida ikki tilda ham qisqa, standartlashgan formulalar (*RIP*, *Allohim rahmat qilsin*) ishlatiladi. Bu esa evfemizmning ritual vazifasini ham ko‘rsatadi.

Ingliz tilidagi eng yangi hodisalardan biri algospeak, ya’ni platforma algoritmlari tomonidan cheklanishdan qochish uchun yaratilgan so‘zlardir. Masalan, *unalive* ifodasi o‘lim yoki o‘z joniga qasd qilish mavzusini bevosita nomlamaslik uchun qisqa videolarda keng tarqalgan, *the Big C* esa saraton uchun eskidan bor yumshatuvchi ifoda. Algospeak eski evfemizmdan bir muhim jihati bilan farq qiladi: uni ishlatishga odob emas, texnik cheklov majbur qiladi. Shu bilan birga, bu so‘zlar tezda eskirishi, ya’ni platforma ularni ham “tanib olishi” mumkin, bu esa yuqorida aytilgan evfemizm aylanasining zamonaviy ko‘rinishidir. Shuni ham qo‘shimcha qilish kerakki, o‘zbek media makonida bunday algoritmik evfemizmlar hozircha ingliz tilidagiga qaraganda kamroq, ko‘pincha ular to‘g‘ridan-to‘g‘ri ingliz tilidan o‘zlashtiriladi yoki transliteratsiya qilinadi.

Shaxsiy hayot bilan bog‘liq evfemizmlar

Shaxsiy hayot maydoniga oila, nikoh, homiladorlik, yaqinlik, ish va moliyaviy holat kiradi. Bu yerda evfemizm ko‘proq ijtimoiy obro‘ bilan bog‘liq.

Homiladorlik ikki tilda ham “kutish” va “og‘irlik” tasavvurlari orqali beriladi: *expecting*, *in the family way*, *bun in the oven*, o‘zbekcha *bo‘yida bo‘ldi*, *ikki jonli*, *oyoq-qo‘li og‘ir*, *umidvor*. Mazmunan bu ifodalar tushunchani nomlamaydi, faqat uning natijasiga ishora qiladi (metonimiya). Ayniqsa o‘zbekcha *ikki jonli* ifodasi diqqatga sazovor: u homiladorlikni “ikki hayot” sifatida ulug‘laydi va bu yerda evfemizm ayni paytda hurmat belgisidir.

Yaqinlik va jinsiy munosabat mavzusi eng qattiq cheklangan hudud. Ingliz tilida *sleep together*, *be intimate*, *hook up*, *get busy*, algoritmlar cheklagan joylarda esa *seggs* kabi buzilgan shakllar uchraydi. Bu holda evfemizm fonetik va grafik o‘zgartirish orqali yasaladi. O‘zbek tilida ommaviy matnda *intim hayot*, *er-xotinlik munosabatlari*, *yaqinlik*, *yotoq masalasi* ifodalari ishlatiladi. Ularning ko‘pchiligi o‘zlashma (*intim*) yoki umumiy so‘zlar, ya’ni “ilmiy-tibbiy” libos kiygan ifodalardir. Bu ham mushtarak tamoyil: begona yoki ilmiy so‘z tabuni “sovutadi”, chunki u ona tilidagi so‘zdagi hissiy yukdan xoli.

Ish va moliyaviy holat evfemizmlari ko‘proq ingliz media matnlarida rivojlangan: *let go*, *downsizing*, *between jobs*, *financially challenged*. Ular asosan korporativ va siyosiy diskursdan ommaviy tarmoqlarga o‘tgan. O‘zbek tilidagi media matnlarda *ishdan bo‘shatildi* o‘rniga *ishdan ketdi*, *shtat qisqardi*, *yangi imkoniyat izlayapti* kabi ifodalar bor, biroq ularning ko‘p qismi hozircha rus tilidan yoki ingliz tilidan ta’sirlangan. Bu hodisa uchinchi til, ya’ni rus tilining o‘zbek evfemizmlariga ta’sirini ham eslatib o‘tadi.

Alohida guruh: yosh va imkoniyat bilan bog‘liq nomlar. Ingliz tilida *senior*, *golden years*, *differently abled*, *person with a disability*; o‘zbek tilida *keksa* o‘rniga *yoshi ulug‘*, *yoshi ulg‘aygan*, *nogiron* o‘rniga *imkoniyati cheklangan shaxs*. Ikki tilda ham rasmiy me’yor (siyosiy to‘g‘rilik) ommaviy axborot vositalari orqali tarqaladi. Bu holat Fairclough aytganidek, media diskursi ijtimoiy qarashlarni nafaqat aks ettiradi, balki shakllantiradi ham degan fikrni tasdiqlaydi (Fairclough, 1995).

Usul	Ingliz tili	O‘zbek tili
Metafora	*pass away*, *battle with cancer*	*olamdan o‘tdi*, *yomon dard bilan kurashdi*
Metonimiya	*expecting*	*oyoq-qo‘li og‘ir*
Perifraz	*to use the facilities*	*tashqariga chiqish*
O‘zlashma / ilmiy so‘z	*intimate*	*intim hayot*
Fonetik-grafik o‘zgartirish	*seggs*, *unalive*	(kam uchraydi)

1-jadval. *Evfemizmlarning asosiy hosil bo‘lish usullari (tipik misollar)*

Muhokama va chog‘ishtirma tahlil

Taqdim etilgan illustrativ misollarni qiyoslash semantik mexanizmlar, madaniy mazmun va raqamli kommunikatsiya omillari bo‘yicha quyidagi izohlarni taklif etishga imkon beradi.

Birinchidan, hosil bo‘lish usullari asosan mos tushadi. Ikki tilda ham metafora (o‘lim – yo‘l, kasallik – jang), metonimiya (homiladorlik – natija), perifraz (*tashqariga chiqish*, *to use the facilities*) va o‘zlashma/ilmiy so‘z (*intim*, *intimate*) yetakchi. Bu mushtarak tomonlar evfemizm til tizimidan ko‘ra inson tafakkuri va

ijtimoiy ehtiyoj bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi (Warren, 1992).

Ikkinchidan, semantik tafovut asosan dunyoqarashdan kelib chiqadi. O‘zbek tilidagi evfemizmlarda diniy-axloqiy va jamoaviy qadriyatlar (uyat, hurmat, oila obro‘si) kuchli, ingliz tilida esa individual erkinlik, siyosiy to‘g‘rilik va psixologik “qulaylik” diqqat markazida. Boshqacha aytganda, o‘zbek evfemizmi ko‘pincha “jamiyat oldidagi obro‘”ni, ingliz evfemizmi esa “shaxsning o‘zini his qilishi”ni himoya qiladi. Albatta, bu sxematik qarash va aniq misollarda har ikki omil aralashib keladi.

Uchinchidan, media muhitining roli evfemik shakllar tanlanishida alohida ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin. Ingliz tilida algospeak deb ataluvchi grafika yoki so‘z shaklini o‘zgartirish usullari raqamli platformalar bilan bog‘lanadi. O‘zbek media matnlarida ayrim ilgari noqulay deb qaralgan tushunchalarning ochiq nomlanishi ham kuzatilishi mumkin. Biroq bu ikki yo‘nalishning qanchalik keng tarqalganini aniqlash uchun bir xil mezonlar asosida tuzilgan taqqoslanadigan korpus zarur (Fairclough, 1995).

To‘rtinchidan, evfemizmlarning pragmatik vazifasi ikki tilda ham bir xil emas. Muloyimlik va yuzni saqlashdan tashqari, ingliz tilidagi ko‘plab ifodalar xabarning “xavfsizligi” (platforma qoidalari) bilan bog‘liq, o‘zbek tilidagi ifodalar esa ko‘proq ritual va hurmat vazifasini bajaradi (*ikki jonli*, *olamdan o‘tdi*).

Xulosa

Maqolada ingliz va o‘zbek media diskursidagi tana, sog‘liq va shaxsiy hayotga oid evfemizmlar nazariy asosda chog‘ishtirildi. Allan va Burridge, Braun va Levinson, Goffman, Lakoff va Jonson qarashlari bu hodisani yuzni saqlash, muloyimlik va konseptual metafora nuqtai nazaridan izohlash imkonini berdi.

Nazariy qiyoslash evfemizatsiyada metafora, metonimiya, perifraz va o‘zlashma kabi umumiy mexanizmlar mavjudligini ko‘rsatadi. Tanlangan misollarda o‘zbekcha birliklarning ayrimlarida diniy-axloqiy va hurmat mazmuni, inglizcha birliklarning ayrimlarida esa individual daxlsizlik, inklyuziv nutq hamda platformaga moslashuv motivlari ko‘zga tashlanadi. Bu kuzatishlar barcha so‘zlovchilar yoki barcha media matnlari uchun universal qoida sifatida talqin qilinmasligi lozim.

Kelgusida bu mavzuni elektron korpus asosida, ya’ni ijtimoiy tarmoq postlari, blog yozuvlari va onlayn maqolalarning katta hajmli to‘plamlarida kiritilgan so‘zlarning chastotasi va kontekstini o‘lchash orqali davom ettirish maqsadga muvofiq. Shuningdek, rus tilining o‘zbek evfemizmlariga ta’sirini alohida o‘rganish ham ilmiy qiziqish uyg‘otadi.

References:

1. Allan, K., & Burridge, K. (1991). *Euphemism and dysphemism: Language used as shield and weapon*. Oxford University Press.
2. Allan, K., & Burridge, K. (2006). *Forbidden words: Taboo and the censoring of language*. Cambridge University Press.
3. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
4. Burridge, K. (2012). Euphemism and language change: The sixth and seventh ages. *Lexis*, 7, 65–92.
5. Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.
6. Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Anchor Books.
7. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

8. Leech, G. N. (1983). *Principles of pragmatics*. Longman.
9. Warren, B. (1992). What euphemisms tell us about the interpretation of words. *Studia Linguistica, 46*(2), 128–172.
10. Крысин, Л. П. (1994). Эвфемизмы в современной русской речи. In *Russian linguistics*. 28–49. Berlin.